

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΟΙ ΒΑΘΜΟΙ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΩΝ ΟΙΚΙΣΜΩΝ

(Απόσπασμα από Προδιαγραφές του Υπουργείου Εσωτερικών για τη
Σιάτιστα, 1972-73).

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ
Δ/ΝΣΙΣ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΥ
ΚΑΙ ΜΕΛΕΤΩΝ

Μ Ε Λ Ε Τ Η

ΕΝΤΟΠΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΑΠΟΓΡΑΦΗΣ ΑΞΙΟΛΟΓΩΝ ΟΙΚΙΣΜΩΝ
Η ΤΜΗΜΑΤΩΝ ΤΟΥΤΩΝ.

ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ-ΣΥΝΤΗΡΗΣΙΣ-ΑΕΙΟΠΟΙΗΣΙΣ
ΣΙΑΤΙΣΤΗΣ.

ΓΕΝΙΚΑΙ ΚΑΤ'ΕΥΘΥΝΣΕΙΣ ΤΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ

ΣΤΟΧΟΙ ΚΑΙ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟΝ ΑΥΤΗΣ

Ἡ παγιδόσιμος τάσις προστασίας καὶ ἀξιοποιήσεως τῶν ἀρχιτεκτονικῶν καὶ πολεοδομικῶν ἐπιτευγμάτων τοῦ παρελθόντος, ἀποτελεῖ ἓν τῶν ἰδίων πολιτιστικῶν χαρακτηριστικῶν τῆς ἐποχῆς μας.

Ἡ ἐνσωμάτωσις αὐτῆ τοῦ συνόλου τῶν ἀρχιτεκτονικῶν καὶ ἐν γένει οἰκιστικῶν ἀξιῶν εἰς τὴν ὅλην πολιτιστικὴν κληρονομίαν, ἤρχισε ἐκδηλουμένη εἰς τὸ παρελθόν μετὸν θαυμασμόν τῶν μνημειακῶν ἔργων τῆς ἀρχαιότητος γιὰ νὰ ἐπειταθῇ ἀργότερον καὶ ἰδίως σήμερον εἰς τὸ ἐνδιαφέρον διὰ ὅλας τὰς ἱστορικὰς καὶ παραδοσιακὰς ἀρχιτεκτονικὰς ἐκφράσεις τῶν διαφόρων πολιτισμῶν.

Αὐτὸ ἔσως ὀφείλεται καὶ εἰς τὸ γεγονός ὅτι περισσότερο παρά ποτέ αἱ μορφαὶ αὐταὶ κινδυνεύουν ἀπὸ φθοράν, καταστροφὴν, ἀλλοίωσιν ἢ καὶ ὑποβάθμισιν, ὀφειλομένων τῶν κινδύνων αὐτῶν εἰς παράγοντας ὡς ἠφθοροποιὸς ἐπίδρασις τοῦ χρόνου, θεομηνία κ.λ.π., ἢ εἰς φαινόμενα χαρακτηριστικὰ τῆς ἐποχῆς μας.

Ἡ παγιδόσιμος δημογραφικὴ αὐξησις καὶ ἡ ἐξ αὐτῆς κοινωνικὴ καὶ πολιτιστικὴ ἀλλαγὴ ἔχει δημιουργήσει ἔντονα προβλήματα εἰς τὴν διατήρησιν τῶν μέχρι τοῦδε ὑφισταμένων μορφῶν ἐκφράσεως τῶν διαφόρων ἀνθρωπίνων ἐκδηλώσεων καὶ δραστηριοτήτων.

Ἀπολούθως ἡ ἀλματώδης τεχνολογικὴ ἐξέλιξις ἣτις καὶ ἔδωσε δυνατότητα δημιουργίας ἐντελῶς νέων μορφῶν ἐκφράσεως χωρὶς ἄμεσην συνέχειαν μετὰ τὰς μέχρι τοῦδε γνωστὰς μορφὰς εἰς τοὺς διαφόρους τομείς, καὶ ἰδίως ἡ συνεχῶς ἀξανομένη εὐκολία τῶν μετακινήσεων ἡλασσάν τελεῖως τὰς κλίμακας προγραμματισμοῦ καὶ σχεδιασμοῦ τοῦ περιβάλλοντος, μετὰ ἀποτέλεσμα, τὰ ποσοτικῶς ἀλλοιούμενα τοιουτοτρόπως μορφολογικὰ καὶ δομικὰ μεγέθη, νὰ ἐπιφέρουν σοβαρὰς ποιοτικὰς ἀλλαγὰς εἰς τὴν εἰκόνα τοῦ περιβάλλοντος.

Ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος ἀπομακρυνόμενος ὅλο καὶ περισσότερο ἀπὸ τὴν φύσιν καὶ ἔχοντας ἐπομένως ἀνάγκη ὅλο καὶ περισσότερο τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος ἢ τοῦ ἀντιστοίχου πολιτιστικοῦ τὸ ὅποτον παραμένει κιντὰ στίς ἀνθρώπινες φυσικὰς κλίμακας προσπαθεῖ σήμερον νὰ συντηρήσῃ καὶ νὰ ἀξιοποιήσῃ τὴν αἰσθητικὴν εἰκόνα τῶν παραδοσιακῶν οἰκισμῶν οἱ ὅποιοι ἀποτελοῦν σπάνια δείγματα ἐντάξεως τοῦ τεχνικοῦ καὶ ἀνθρωποποιήτου περιβάλλοντος εἰς τὸ φυσικόν τοιοῦτον.

Εἰς τοῦτο συντελεῖ ἰδιαίτερα ἡ ἀνάγκη καταναλώσεως θὰ λέγαμε αἰσθητικῶν ἀξιῶν, αὐτῆς τῆς φυσιογνωμίας ἰδίως, τῶν ἱστορικῶν καὶ παραδοσιακῶν οἰκισμῶν ἢ ὅποια ἐνίοτε εἶναι σημαντικὴ καθ' ὅσον συνδέεται στενῶς μετὰ καταστάσεις καὶ ἐννοίας φιλοσοφικὰς καὶ κοινωνικοψυχολογικὰς καὶ μεταφέρεται πλέον ἀπὸ ἐπίπεδα πραγματικὰ εἰς ἄλλο συμβολικόν.

Σήμερα όπου η ένια από απόψεις τεχνικών μέσων αντιμετώπισης της παραγωγής και κατ'έπείτασιν των κοινωνικών δομών παίρνει διαστάσεις παγκοσμίου κλίματος, όπου οι μέθοδοι της κατασκευής και της αρχιτεκτονικής (αλληλαγμένοι από κάθε τοπική παράδοση, κλιματικές συνθήκες ή άλλες δεσμεύσεις) ομοιάζουν από την μία άκρη του κόσμου εις την άλλη, μία άνευ προηγουμένου λειτουργία ενσωματώνεται εις εστούς τους οίκισμούς και τά σύνολα, ή οποία μαρτυρεί την ιστορίαν, την τέχνην και τις κοινωνικές, οικονομικές δομές του παρελθόντος.

Η παρουσία αυτών των στοιχείων δίδει εις κάθε περιοχήν την πραγματικήν πολιτιστικήν της διάσταση. Τις περισσότερες φορές ένας οίκισμός εις την εξέλιξιν της μορφολογικής δομής του διατηρεί τμήματα των προηγουμένων μορφών άνεπαφα καθ'όσον αί εξέλικτικαί άνάγκαι δέν εύρησαν πρόσφορο έδαφος διά την αλλοίωσιν αυτών και εις τάς περιπτώσεις αυτές ή άνάγκωσις του ένιαίου από πολιτιστικής συνεχείας συνόλου ξεπερνά τά όρια της ιστορικής ενημερώσεως και οδηγεί εις την άνανάλυψιν όχι μόνον της συνοχής των στοιχείων αλλά και μιας μεγάλης ποικιλίας ΣΤΥΛ και μορφών που την καθιστούν συναρπαστικήν και θελητικήν.

Η έλευθέρα αυτή διδακτική των αισθητικών αξιών των διαφόρων έποχών αποτελεί ένα άνόμη θετικόν, ποιητικόν στοιχείον των ιστοριο- παραδοσιακών οίκισμών.

Τό θέμα της κλίματος και της ανθρωπιστικής διαστάσεως των χώρων ιδίως διά τον σύγχρονον άστών- παρατηρητήν ό όποτος μεταχειρίζεται, ζει και κινείται εις κλιμακας χώρου, χρόνου, οικονομίας κ. λ. π. γιγοντιάλους και άπανθρώπους έν συγκρίσει μέ την φυσιολογικήν δομήν του αποτελεί προσόν εξαίρετον και κριτήριο αισθητικής ποιότητας άπαραίτητον κατά την αξιολόγησιν των προαναφερθησομένων τόπων.

Τέλος ό ιδιαίτερος χαρακτήρ, τό τοπικό χρώμα, ή φυσική διάσταση άποκτηθεσα πλέον εία του χρόνου ως και ή σημειολογική αξία των ιστοριοπαραδοσιακών συνόλων συμπληρώνουν τά κριτήρια αξιολογήσεως των συνόλων αυτών.

Σκοπός της παρούσης μελέτης είναι ή δημιουργία μιας πρωτότυπου τοιαύτης δια την προστασίαν, συντήρησιν και αξιοποίησιν της πόλεως της Σιατίτσης.

Λόγ άνριβώς των άπαιτήσεών της αυτών ως προτύπου μελέτης και έπ-δή αυτή άποσκοπεύ εις δημιουργίαν προϋποθέσεων διά εύρυτέρας εφαρμογάς άντές των πλαισίων του προγράμματος προστασίας συντηρήσεως και αξιοποιήσεως της χώρας θά δεχθώμεν τους κάτωθι όρισμούς ώστε να ύπάρχη κοινή βάση συνεννοήσεως.

Μέ τόν ὄρον προστασία ἐννοοῦμεν ὅλο τό σύστημα καί τόν μηχανισμόν διαφυλάξεως τῶν στοιχείων τά ὅποια ἀποτελοῦν τήν φυσικήν καί πολιτιστικήν δομήν τοῦ συγκροτήματος.

Ὡς Συντήρησιν ἐννοοῦμεν τήν μουσειακήν διατήρησιν τῶν ἱστορικών, κοινωνικῶν καί πολιτιστικῶν ἀξιολόγων στοιχείων χρηζόντων μέντοι αὐτήν διατήρησιν.

Ὡς Ἀξιοποίησιν ἐννοοῦμεν τήν ἀνάπτυξιν καί ἐνμετάλλευσιν τοῦ ἀξιολόγου στοιχείου ἀπό ἀπόψεως πολιτιστικῆς, πνευματικῆς, κοινωνικῆς, ἐκπαιδευτικῆς, ἐθνικῆς, οἰκονομικῆς κ.λ.π.

Μέ τόν ὄρον μνημεῖον ἐννοοῦμεν κάθε δημιούργημα τῆς φύσεως, τοῦ ἀνθρώπου ἢ καί τῶν δύο, τό ὅποσον παρουσιάζει ἱστορικόν, καλλιτεχνικόν ἢ πολιτιστικόν ἐνδιαφέρον (φυσικόν μνημεῖον, ἀνθρωπογενές μνημεῖον).

Τά μνημεῖα εἶναι κινητά ἢ ἀκίνητα ὄλων τῶν ἐποχῶν καί ρυθμῶν. Ἐπειδή δέ ἀποτελοῦν ἐθνικήν κληρονομίαν θά ὀνομασθοῦν Ἐθνικά μνημεῖα ἀνεξαρτήτως ἰδιοκτητήτου (εἴτε δηλ. αὐτά ἀνήκουν εἰς τήν ἐκκλησίαν, τήν κοινότητα, τό δημόσιον ἢ ἰδιώτην).

Ἀξιολογῶνς θά τίθενται ὑπ' ὄψιν τῶν μελετητῶν οἱ καθιερωμένοι δι' ἀναλόγους μελέτας βαθμοί προστασίας ὡς τοῦτοι ἔχουν γίνει παραδεκτοί καί διεθνῶς, βάσει τῶν ὁποίων νά χαρακτηρίζωνται ὅλα τά ἀξιολογὰ στοιχεῖα τῶν οἰκισμῶν (Τμήματα οἰκισμού, συγκροτήματα κατοικιῶν, γειτονίες, μνημεῖα μεμονωμένα κ.λ.π.).

ΒΑΘΜΟΙ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ

Κατά τήν καταγραφὴν Προστασίας Πολιτιστικῆς Κληρονομίας Κ.Π.Π.Υ. χρησιμοποιοῦνται οἱ ἀκόλουθοι βαθμοί προστασίας:

-Β.Π.1	1ος βαθμός	Ἀπόλυτος προστασία
-Β.Π.2	2ος βαθμός	Σημαντική προστασία
-Β.Π.3	3ος βαθμός	Περιορισμένη προστασία

Διὰ τήν περίπτωσιν οἰκισμῶν ἢ τμημάτων τούτων οἱ βαθμοί αὐτοί ἀναλύονται ὡς ἀκόλουθως:

- Β.Π.1 Ἀπόλυτος Προστασία: Πλήρης προστασία τοῦ οἰκισμού ἀπό κάθε ἐπίδρασιν. Αὐστηρῶς ἐλεγχόμενη χρῆσις καί ἐλεγχόμενη προστέλασις τροχοφόρων. Ἀπόλυτος σεβασμός πρὸς τήν ἀρχιτεκτονικήν καί πολεοδομικήν εἰκόνα τοῦ οἰκισμού, ἐπιτρέπομένων μόνον τῶν ἐργασῶν συντηρήσεως, ἀνακαινίσεως καί ἐξυγιάνσεως. Ὁ βαθμός αὐτός τῆς προστασίας δύναται νά χαρακτηρίζη, εἴτε ὁλόκληρον οἰκισμόν (ἐφ' ὅσον οὗτος θεωρηθῇ κατόπιν τῆς ἀπαραιτήτου ἀξιολογήσεως, ὡς ἄνεως ἐνδιαφέρων, ἀπό ἱστορικῆς, αἰσθητικῆς, κοινωνικῆς κ.λ.π. ἀπόψεως), εἴτε τμημα τούτου, ἢ ἀκόμη μεμονωμένον ἀρχιτεκτονικόν ἢ πολεοδομικόν στοιχεῖον (ἐκκλησίαι, πλατεῖαι, ὁδοί, μεμονωμένα κτίσματα).
- Β.Π.2 Σημαντική Προστασία: Καί ἐδῶ ὑπερέχει ἡ διατήρησις ἀπό κάθε ἄλλῃ ἐπέμβασιν καί χρῆσιν.

Ἐλεγχόμενη χρῆσις καὶ ἐλεγχόμενη (περιοριζομένη εἰς ὠρισμένα τμήματα) προσπέλασις τροχοφόρων. Διὰ τοῦ βαθμοῦ τούτου χαρακτηρίζονται αἱ περιοχαὶ διὰ τὰς ὁποίας αἱ ρυθμιστικαὶ καὶ ἐπιχειρησιακαὶ μελέται δέον ὅπως κατευθύνωνται ἀπὸ τὸ πνεῦμα τῆς προστασίας τοῦ φυσικοῦ καὶ ἀνθρωπογενοῦς περιβάλλοντος.

Εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ βαθμοῦ αὐτοῦ προστασίας, αἱ ἀνεγέρσεις νέων κτισμάτων καὶ ἐν γένει αἱ ἐπιχειρήσεις ἐπιτρέπονται, ἐπιτρέπεται τὴν προϋπόθεσιν ὠρισμένων δουλειῶν, ὕψους, ὀγκῶν, ὀγκῶν, χημικῶν, μορφῶν κ.λ.π. (εἰδικὸς οἰκοδομικὸς κανονισμὸς).

Διὰ τοῦ βαθμοῦ αὐτοῦ δύνανται νὰ χαρακτηρισθοῦν τμήματα οἰκισμοῦ ὁλόκληρος ὁ οἰκισμὸς ἢ καὶ ἡ περιμετρικὴ ζώνη αὐτοῦ.

Β.Π.3 Περιορισμένη Προστασία: Ἐλευθέρη χρῆσις καὶ ἐλευθέρη προσπέλασις ὀχημάτων.

Εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν ἡ προστασία περιορίζεται εἰς τὴν ἁρμοδιὰν ἐπιχειρησιακῶν καὶ ἐπιχειρησιακῶν (ἐπιδιορθώσεις, νέα κτισμάτα καὶ ἐπιχειρήσεις οἰκισμοῦ ἐν γένει) εἰς τὸ φυσικὸν καὶ ἀνθρωπογενὲς περιβάλλον τοῦ οἰκισμοῦ.

Διὰ τοῦ βαθμοῦ αὐτοῦ δύνανται νὰ χαρακτηρισθοῦν τμήματα οἰκισμοῦ, ὁλόκληρος ὁ οἰκισμὸς, ἢ περιμετρικὴ ζώνη ὡς καὶ ἐπιχειρήσεις τούτου.

Διά τήν περίπτωσιν μνημείων ἢ ἄλλων ὑλικῶν στοιχείων κινητῶν ἢ ἀκίνητων οἱ ὡς ἄνω βαθμοί ἀναλύονται ὡς ἀκολούθως:

Ἀπόλυτος Προστασία: Πλήρως διαφύλαξις (Μουσειακή) τοῦ στοιχείου ἐπιτρέπομένων μόνον ἐπεμβάσεων συντηρήσεως, ἀναστηλώσεως κ.λ.π. προκειμένου περί ζῶντος ἢ μνημείου εἶναι δυνατή ἡ ἀλλαγὴ χρήσεως αὐτοῦ ὑπό τήν προϋπόθεσιν, ὅτι αὕτη δέν θά' ἐπειρεάζη δυσμενῶς καί δέν ἀντιτίθεται εἰς τήν ὡς ἄνω ἀναφερομένην προστασίαν τό αὐτό ἱσχυρῶς καί προκειμένου περί νεκροῦ μνημείου εἰς τό ὅμοιον εἶναι δυνατή ἡ ἐνταξίς εἰς νέαν λειτουργίαν ὑπό τούς ὡς ἄνω πάντοτε ὅρους. Προκειμένου περί μνημείων ἐπιτιμόντων εἰς τήν ἀρμοδιότητα τῆς ἀρχαιολογικῆς ὑπηρεσίας ὁ χαρακτηρισμός ἀπολύτου προστασίας εἶναι ὑποχρεωτικός.

Σημαντική Προστασία: Ἐπιτρέπεται ἡ ἐπέμβασις ἀνακαινήσεως ἢ ἀνακατασκευῆς τοῦ στοιχείου ὑπό τήν προϋπόθεσιν διατηρήσεως τῆς γενικῆς μορφῆς αὐτῶν τῶν κυρίων λεπτομεριῶν καί τοῦ ὅλου χαρακτήρος (χρησιμοποίησις τῶν ἰδίων ὑλικῶν τεύλαχιστον εἰς τά ἐμφανῆ σημεῖα κ.λ.π.) ἐπιτρέπονται ἐπίσης αἱ ἐργασίαι ἐσωτερικῆς διαρρυθμίσεως διά τῆς ἐνταξίς τῶν χώρων εἰς τάς συγχρόνους λειτουργικῆς ἀνάγκας.

Περιορισμένη Προστασία. Ἡ περίπτωσις αὕτη ὀφθαλμικῶς ἢ μιμητικῶς σχετικῶς σημασίας (ἱστορικῶς, αἰσθητικῶς πολιτιστικῶς ἐν γένει) ἢ ποικίλων ἀποβλημάτων τοιαύτα εἰς ἕνα ἰσχυρότερον βαθμόν ὥστε ἡ προστασία νά ἐπιβάλλεται περισσότερον εἰς ἐνεργητικῆν ἐπέμβασιν διορθώσεως ἀνακατασκευῆς ἀφαιρέσεως κ.λ.π. ὀρισμένων τμημάτων αὐτῶν μέ στόχον τήν ἐνταξίς τῶν ἐν λόγῳ στοιχείων εἰς τόν γενικόν χαρακτήρα. Εἰς τάς περιπτώσεις αὐτάς ἡ χρῆσις εἶναι ἐλευθέρως ἐφ' ὅσον βεβαίως δέν ἐνοχλῆ τήν ἀρχαϊκῆν γειτνίασιν μέ ἄλλα πιθανῶς ἀξιόλογα στοιχεία.

Γενική κατεύθυνσις τῆς μελέτης αὐτῆς καί ὅλων τῶν ἀναλόγων μελετῶν εἶναι ἡ προστασία συντήρησις ἀλλά καί ἡ ἐξ αὐτῶν ἀξιοποιήσις τῶν ἀξιολόγων στοιχείων τοῦ οἰκισμού.

Μή περιοριζόμενοι λοιπόν μόνον εἰς τήν προστασίαν τῆς ποιικίλης Πολιτιστικῆς Κληρονομίας ἀλλά καί ἀναλαμβάνοντες τήν ρύθμισιν τῆς οἰκονομικῆς καί κοινωνικῆς ζωῆς τῶν οἰκισμῶν θά ἀποφύγωμεν τήν διαμέρφωσιν μιᾶς φόρμας νεκρῆς ἢ ψεύτικῆς καί χωρίς περιεχόμενον.

Ἡ προστασία περιλαμβάνει τήν προσπάθειαν διατηρήσεως καί ἐνισχύσεως τῆς συγχρόνου ζωῆς καί ὄχι τήν δημιουργίαν ἐνός σιηνικοῦ ἢ πόλεως Μουσείου.

Αὐτήν ἀκριβῶς τήν προστασίαν τῆς πολιτιστικῆς κληρονομίας καί τήν ἐνταξίς τῆς εἰς τό ἄμεσον καί ἐπρότερον φυσικόν καί ἀνθρωπογενές περιβάλλον τῆς θέτομεν ὡς στόχον τῆς μελέτης.

Ἡ θά διακρίνωμεν τά ἱστοριοποικίλα σύνολα ἢ στοιχεία εἰς Ζώνας ἐφ' ὅσον ἐξακολουθοῦν νά διατηροῦν ὀρισμένας μορφάς ζωῆς ἔστω καί ἐν φόρμας τῶν τοῦ πρώτου προορισμοῦ τῶν ἐνῶ νεκρά τά ἐγκαταλελειμμένα καί μή ἐξυπηρετοῦντα λειτουργικοῦς σκοποῦς.